

Jaarstukken 2017

2 | Milieu, energie en klimaat

Provincie Gelderland

Definitief PS
donderdag 31 mei 2018 12:25

Bezoekadres: Markt 11, 6811 CG ARNHEM
Postadres: Postbus 9090, 6800 GX ARNHEM
Telefoon: (026) 3599480
E-mail: post@gelderland.nl
Website: www.gelderland.nl

≡ provincie
Gelderland

2 | Milieu, energie en klimaat

Wat willen we bereiken in deze coalitieperiode?

Milieu

Onze ambitie is een goede leefomgevingskwaliteit in Gelderland. Voor de mensen, maar ook voor een goed vestigingsklimaat en voor recreatie en toerisme. Wij werken hieraan op de onderwerpen luchtkwaliteit, geluid, geurhinder, bodem en ondergrond, externe veiligheid en een adequate uitvoering van onze VTH-taken door de omgevingsdiensten. Wij willen nieuwe knelpunten voor de leefomgevingskwaliteit voorkomen. Wij vinden dat je bij elke ruimtelijke ontwikkeling de leefomgevingskwaliteit volwaardig in de afwegingen moet meenemen. Hierbij horen ook de kwaliteiten van bodem en ondergrond. We bekijken voor een duurzame inrichting de boven- en ondergrondse activiteiten in samenhang. Meewegen van leefomgevingskwaliteit is in lijn met de komende Omgevingswet.

Met het Versnellingsplan Asbestdaken Gelderland willen we het spreiden en versnellen van de verwijdering van asbestdaken voor 2024 faciliteren. We zetten de grensoverschrijdende milieusamenwerking voort die al 25 jaar bestaat, ook op onderwerpen als klimaat, energie en circulaire economie.

Energietransitie

De ambitie is samen met onze partners van het Gelders Energie Akkoord (GEA) een bijdrage te leveren aan een schoon en gezond Gelderland. Een energieneutraal Gelderland in 2050 is het doel. Dat doen we door het energiezuinig maken van huizen en bedrijven en door van fossiele naar duurzame bronnen van energie over te schakelen, waar kan lokaal! Het levert werkgelegenheid en innovaties op en biedt zodoende kansen voor Gelderse bedrijven en inwoners. Deze ambitie sluit aan bij hetgeen de decentrale overheden gezamenlijk hebben geformuleerd in de investeringsagenda Naar een duurzaam Nederland.

We dragen bij aan een duurzame economische ontwikkeling van Gelderland. Een Gelderland dat voorziet in haar eigen hernieuwbaar opgewekte energie gaat klimaatverandering tegen. Ook genereert dit nieuwe werkgelegenheid en draagt het bij aan onze veiligheid doordat we onafhankelijker zijn van externe energieleveranties.

Klimaat

Zoals aangegeven bij de Midterm review is richting de tweede helft van deze coalitieperiode een verdere inzet nodig voor een energieneutraal en klimaatbestendig Gelderland. De klimaatverandering zelf proberen we zoveel mogelijk tegen te gaan door het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen (klimaatmitigatie). Zie hiervoor onze inzet bij energietransitie. Maar daarnaast zullen we ons ook moeten aanpassen aan de effecten van klimaatverandering (klimaatadaptatie) waardoor de kwetsbaarheid van de samenleving voor de effecten van klimaatverandering vermindert met als doel: minder slachtoffers en kosten. De Gelderse bestuurlijke ambitie en provinciale rol bij klimaatadaptatie krijgt in 2018 verdere invulling, onder meer door het aanpassen van het eigen beleid (klaar in 2020) zodat onze investeringen waterrobuust en klimaatbestendig zijn. Tegelijkertijd zijn er ook kansen die een veranderend klimaat biedt. Denk bijvoorbeeld aan meer toerisme door warmere zomers, innovaties in de landbouw en teelt van nieuwe gewassen, export van kennis op het gebied van water- en adaptatiemanagement.

Onze partners en verbonden partijen

Binnen het Gelders Energie Akkoord (GEA) werken we samen met meer dan 190 partijen. En dat aantal groeit nog steeds! Een overzicht van alle deelnemers aan het GEA staat op www.geldersenergieakkoord.nl. Binnen een stuurgroep werken we intensief samen met de initiatiefnemers en vormgevers van het eerste uur: GNMF, Alliander, Klimaatverbond en VNO-NCW Midden. In andere samenwerkingsverbanden werken we ook verder aan onze gezamenlijke doelen. Waar nodig wordt dit verder geïntegreerd in het GEA. Het gaat om de samenwerkingsovereenkomst warmtenet Arnhem-Nijmegen (met beide gemeenten, Alliander en NUON), Kiemt, waaronder BEON. Dit is een cluster van bedrijven en instellingen dat tot doel heeft om de bio-energie te bevorderen en samenwerkt op gebied van biobased economy, energie uit biomassa en duurzame mobiliteit in Oost Nederland - Gelderland en Overijssel - en ook GEA heeft ondertekend.

Onze verbonden partijen zijn het Topfonds Gelderland (waaronder het Innovatie- en Energiefonds), het Klimaatverbond, de Stichting Groen Gas Nederland, Omgevingsdiensten Noord-Veluwe te Harderwijk, Rivierenland, Regio Arnhem, Regio Nijmegen, Veluwe-IJssel, De Vallei en Achterhoek. Zie voor een nadere toelichting de paragraaf Verbonden partijen (onderdeel Paragrafen van deze Jaarstukken).

Onze rol

Wij voeren de wettelijke taken uit op het gebied van de leefomgevingskwaliteit. Hieronder vallen ook de VTH-taken voor bedrijven waarvoor de provincie het bevoegd gezag is. De uitvoering hiervan ligt bij de omgevingsdiensten.

Vanuit convenanten met het Rijk voeren wij diverse uitvoeringsprogramma's uit. Hierbij zijn regionale partners (lucht) of omgevingsdiensten (externe veiligheid) betrokken. In veel gevallen is sprake van inzet van rijksmiddelen die via de provincie verdeeld worden.

Om de sanering van asbestdaken te versnellen, activeert en ondersteunt de provincie haar partners bij gemeenten, omgevingsdiensten en bedrijven.

Samen met de partners in het GEA werken we aan de benodigde versnelling. Wij vervullen daarin verschillende rollen.

- wij geven ruimte: financiële ruimte (zoals fondsen, subsidieregelingen, procesmiddelen), fysieke ruimte (zoals in de omgevingsvisie) en regelruimte (geen onnodige regels en duidelijke regels)
- wij geven het goede voorbeeld: wij werken aan een energieneutrale eigen bedrijfsvoering en huisvesting en zetten met ons inkoop- en aanbestedingsbeleid in op duurzaam inkopen en een duurzaam wegennet
- wij verbinden: wij zijn actief partner in netwerken en helpen met het organiseren van communities of practice en kennisontwikkeling. We ondersteunen en nemen deel aan het GEA-secretariaat. Bij projecten met bovenlokaal belang helpen wij partnerschap te organiseren. Wij verbinden door initiatieven te steunen, campagne te voeren en actief te communiceren. Wij nemen een rol in de afstemming met andere provincies en de lobby gericht op Europees, nationaal en lokaal bestuur. Wij spreken onze partners aan op hun rol.

Wat hebben we bereikt in 2017?

We hebben een bijdrage geleverd aan de verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving. Dit deden we onder andere door realisatie van projecten waardoor de luchtkwaliteit is verbeterd, geluidsoverlast is verminderd en bodemverontreiniging is gesaneerd. Ook door een adequate uitvoering van onze VTH-taken door de omgevingsdiensten. We hebben de eerste versnellingsactiviteiten voor de sanering van asbestdaken in gang gezet.

In 2017 hebben we samen met onze partners in het GEA op verschillende terreinen stappen gezet in de bewustwording over het belang van energiebesparing en duurzame opwekking van energie. Ook zijn er op tal van plaatsen projecten gerealiseerd op het gebied van duurzame energie en innovatie.

Lees meer in de begroting 2017 over wat we voor kerntaak 2 wilden bereiken in 2017

Plandoelen

Deze kerntaak kent de volgende plandoelen:

- Een goede leefomgevingskwaliteit in Gelderland
- Een energieneutraal Gelderland

Een goede leefomgevingskwaliteit in Gelderland

Wat hebben we voor dit plandoel bereikt in 2017?

In 2017 is een bijdrage geleverd aan de verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving, bijvoorbeeld door het saneren van bodemverontreiniging en door de aanleg van stil asfalt is 9,4 kilometer provinciale weg stiller geworden. Met het verbod op varend ontgassen van binnenvaartschepen willen we de uitstoot van benzeen en benzeenhoudende stoffen voorkomen.

We hebben de inwoners een actueel inzicht gegeven in de luchtkwaliteit van hun leefomgeving en we werken aan een eenduidige grensoverschrijdende informatievoorziening.

We hebben het initiatief genomen om vanuit het Gelders Ondergrond Overleg samen met de gemeenten stappen te zetten in de voorbereiding op de komst van de Omgevingswet, op dat moment gaan bodemtaken over van provincie naar gemeenten.

De uitvoering van onze VTH-taken door de omgevingsdiensten is verder verbeterd door de toepassing van kwaliteitscriteria door de omgevingsdiensten. Verder is een efficiëntere vergunningverlening per 2018 voorbereid. Ter verbetering van de samenwerking tussen gemeenten, provincie en bijvoorbeeld het openbaar ministerie hebben we twee bestuurlijke overleggen georganiseerd. Voor het onderwerp externe veiligheid is het kennis- en expertiseniveau bij de diensten én gemeenten verder verbeterd.

We hebben onze provinciale rol bij de sanering van asbestdaken bepaald waarmee we de versnelling van de sanering faciliteren en stimuleren.

Lees meer in de begroting 2017 over wat we voor het plandoel Een goede leefomgevingskwaliteit in Gelderland wilden bereiken in 2017

Wat hebben we voor dit plandoel gedaan in 2017?

Leefomgeving en bedrijven

We hebben onze doelstellingen gehaald voor wat betreft de afhandelingstermijnen van vergunningaanvragen, aantal controles en termijn van afhandeling van klachten. De omgevingsdiensten voldoen in toenemende mate aan de kwaliteitscriteria voor de uitvoering van deze taak. Bij de omgevingsdiensten lopen verbetertrajecten ten aanzien van de criteria waaraan nog niet wordt voldaan. Naar aanleiding van de conclusies en aanbevelingen van de evaluatie van het Gelders stelsel van zeven Omgevingsdiensten is besloten om provinciale vergunningverlening te centreren in één Omgevingsdienst. Vanaf 1 januari 2018 wordt de vergunningverlening uitgevoerd door de Omgevingsdienst regio Nijmegen (ODRN). We hebben twee bestuurlijke bijeenkomsten georganiseerd, waarbij bestuurders in een aantal workshops hebben gesproken over actuele thema's zoals ondermijning, handhavingsstrategie, leren van incidenten en problematiek in het buitengebied. Daarnaast ondersteunen we de jaarlijkse handhavingsestafette, waarin verschillende inspectiepartners met elkaar toezicht houden.

Bodem en ondergrond

Wij hebben verder gewerkt aan de realisatie van het Meerjarenprogramma Bodem en Ondergrond 2015-2020 (MJPBO 2015-2020). In 2017 is focus aangebracht en is vooral aandacht besteed aan een aantal focusthema's zoals saneringen, toplaag, bodemenergie en warme overdracht plus.

We hebben verder uitvoering gegeven aan de lopende saneringsopgave. We hebben de lijst met spoedlocaties geactualiseerd en vastgesteld, dit doen we jaarlijks. Er zijn 28 saneringsprojecten afgerond en 8 nieuwe spoedlocaties aan deze lijst toegevoegd. Hiervan vallen er 5 onder de categorie vangnetgevallen. Dat wil zeggen dat wij deze locaties zelf oppakken. Wij hebben aan tot nu toe 30 gemeenten subsidie verleend voor het op orde brengen van bodemdata. Dit gebeurt in het kader van de zogenoemde warme overdracht, waarmee we anticiperen op de overdracht van bodemtaken van de provincie naar gemeenten. Gemeenten krijgen deze taken met de komst van de Omgevingswet.

In 2017 is de warme overdracht verbreed (warme overdracht plus). Dit hebben wij gedaan omdat met de komst van de Omgevingswet belangen integraal gewogen moeten worden. Daartoe zijn landelijk en regionaal afspraken gemaakt door de overheden om intensief samen te werken om de processen goed op elkaar af te stemmen en om instrumenten te ontwikkelen om de afweging goed te kunnen maken. Gezien het belang van de bodem bij maatschappelijke opgaven als klimaatadaptatie, energietransitie, voedselveiligheid en biodiversiteit hebben wij hierin een actieve rol genomen. Vanuit het belang van de bodem voor de landbouw hebben wij

een aanpak opgesteld waarbij vanuit de integraliteit met water, klimaat, natuur en economie de agrarische sector wordt benaderd om meer te gaan werken volgens de principes van Natuur inclusief. Om dit te stimuleren hebben wij de subsidieregeling Duurzaam bodembeheer met het doel kennis hierover te ontwikkelen. Voor deze regeling is in 2017 21 keer subsidie verleend.

Mobiliteit - lucht en geluid

Lucht

Wij hebben:

- vanuit onze coördinerende rol van het RSL 2 keer een bestuurlijk overleg georganiseerd met onze (regionale) partners
- twee kennis- en netwerkbijeenkomsten Gelders platform milieu georganiseerd voor onze partners Lucht en Geluid
- de jaarlijkse monitoringsrapportage luchtkwaliteit opgeleverd en ingediend bij het Rijk
- langs 4 provinciale wegen meetprojecten uitgevoerd
- de kaart Luchtkwaliteit per buurt geactualiseerd. Hierbij zijn de gezondheidseffecten en de maatschappelijke kosten berekend (GGD-rapport Naar een gezonde lucht in Gelderland, update 2017)
- ter verbetering van de luchtkwaliteit langs de grote rivieren via de Omgevingsverordening een provinciaal verbod ingesteld op het varend ontgassen door binnenvaartschepen van benzeen en een aantal benzeen houdende stoffen
- de aanpak van (resterende knelpunten) fijnstof door landbouw verder uitgewerkt in samenwerking met het Rijk en regionale partners
- Beleidsregels geur bedrijven (niet-veehouderijen) en de geursignaleringskaart geactualiseerd. Ons college heeft ze vastgesteld op 28 februari 2017. Het is een beleidsneutrale actualisatie vanwege nieuwe wet- en regelgeving. Over een bijdrage aan het gewenste effect is op dit moment nog niets te zeggen. De geactualiseerde beleidsregels worden in 2019 geëvalueerd.

Geluid

In het kader van het Actieplan Geluid 2013-2017 is 9,4 kilometer stil asfalt aangelegd. Voor de periode na 2017 hebben wij het ontwerp-Actieplan Geluid 2018-2022 vastgesteld en heeft deze ter inzage gelegen voor inspraak. Met het nieuwe Actieplan willen we ook geluidsisolerende maatregelen mogelijk maken bij individuele woningen met een geluidbelasting van meer dan 70dB(A). Wij hebben de Geluidbelastingkaarten geactualiseerd en vastgesteld, dit is een 5-jaarlijkse verplichting vanuit de Wet milieubeheer. Ter voorbereiding op de komende nieuwe geluidswetgeving hebben wij een informatiemiddag georganiseerd voor (beleids)medewerkers provincie, gemeenten en omgevingsdiensten.

Externe veiligheid

We hebben de jaarschijf 2017 van het Uitvoeringsprogramma Omgevingsveiligheid 2015-2018 vastgesteld en uitgevoerd. Met dit programma hebben we het kennis- en expertiseniveau over het onderwerp Externe veiligheid bij omgevingsdiensten en gemeenten verhoogd. Daarnaast hebben we een aantal projecten uitgevoerd om de Gelderse decentrale overheden te ondersteunen bij het beoordelen van externe veiligheidsrisico's. De doorontwikkeling van de Gelderse Signaleringskaart Externe Veiligheid en de Oefening integrale veiligheid Overbetuwe zijn twee van de opgeleverde projecten.

In 2017 heeft de financiële afwikkeling met de Gelderse omgevingsdiensten ten behoeve van Impuls Omgevingsveiligheid (IOV) over 2016 plaatsgevonden. In totaliteit heeft de provincie over het jaar 2016 een bedrag van € 716.862 uitgekeerd aan de Gelderse omgevingsdiensten ten behoeve van Impuls Omgevingsveiligheid (IOV), te weten € 46.420 voor het derde deelprogramma Informatie- en kennisinfrastructuur en € 670.442 voor het vierde deelprogramma Lokaal EV-beleid van de IOV 2016.

Gezonde leefomgeving

Wij hebben het Versnellingsplan asbestdaken Gelderland vastgesteld en de eerste versnellingsactiviteiten geïnitieerd zoals onder andere:

- de inventarisatie asbestdaken
- financieringsmogelijkheden
- pilots voor collectieve aanpak van sanering van asbestdaken zoals de Asbesttrein Achterhoek, Ichoosr en Asbestschakel.

In het kader van grensoverschrijdende milieusamenwerking met NRW en de provincies Limburg, Noord-Brabant en Overijssel is een bestuurlijke bijeenkomst geweest in Essen (D) waarbij het 25-jarig bestaan van de samenwerking is gevierd. Een project binnen de samenwerking is grensoverschrijdende informatievoorziening. Over de resultaten van dit project hebben we tijdens een landelijke bijeenkomst over Atlas leefomgeving een presentatie gegeven over grensoverschrijdende samenwerking tussen de Atlas en het Umweltportal NRW.

Wat heeft dit plandoel gekost in 2017?

Bedragen * € 1000	Primaire begroting	Begroting na wijziging	Realisatie	Vershil
Een goede leefomgevingskwaliteit in Gelderland	18.959	17.366	17.123	243

Een energieneutraal Gelderland

Wat hebben we voor dit plandoel bereikt in 2017?

Met onze GEA-partners hebben we gewerkt aan verschillende onderwerpen en zijn initiatieven opgestart en in uitvoering gekomen. Aan de verschillende GEA-tafels is gewerkt aan het verder brengen van de energietransitie.

E-besparing & E-opwek; Inwoners, wijk van de toekomst

We hebben gemeenten ondersteund bij het in stand houden van de energieloketen. Hierdoor is er voor burgers een loket beschikbaar waar men terecht kan met vragen en wordt de bewustwording bij de Gelderse burger over de noodzaak en de mogelijkheden om energie te besparen in hun woningen vergroot. Voor Verenigingen van Eigenaren(VvE's) is ook een loket beschikbaar waar men terecht kan voor informatie over energiemaatregelen. Ook zijn VvE's in de gelegenheid gesteld om via energiescan inzicht te verkrijgen in de mogelijkheden voor energiebesparing. Er is in 2017 subsidie verstrekt aan 45 VvE's voor het uitvoeren van een scan om te bepalen wat nodig is om de het gebouw energieneutraal te maken, de zogenaamde Nul op de meter scan. Daarnaast zijn we in 7 wijken met partijen aan de slag met de zogenaamde wijk van de toekomst aanpak om te komen tot een gasloze duurzame energievoorziening in wijken.

E-besparing & E-opwek; Bedrijven, bedrijven van de toekomst

We hebben verder ingezet op de Wortel en Stok aanpak. Enerzijds door toezicht en handhaving door gemeenten (via de omgevingsdiensten) financieel te ondersteunen, anderzijds door bedrijven van elkaar te laten leren over de voordelen van energiebesparing. Het effect hiervan is dat steeds meer bedrijven verder aan de slag te gaan met energiemaatregelen binnen hun bedrijfsvoering.

Ook hebben we methodieken voor lokale en regionale samenwerking uitgewerkt voor het uitvoeren van energiemaatregelen bij de Gelderse bedrijven door middel van 4 pilots. Dit hebben we ontwikkeld in samenwerking met bedrijfsverenigingen, gemeenten, omgevingsdiensten en VNO-NCW. In verschillende regio's zijn deze aanpakken verder uitgewerkt en geschikt voor grootschalige uitrol. De grootschalige uitrol in de Achterhoek hebben we mogelijk gemaakt door hier financieel aan bij te dragen. Ook zijn de 12 grootste energieverbruikers binnen Gelderland met elkaar aan de slag om meer en sneller energie te besparen.

Dit ondersteunen we door het organiseren van begeleiding door onderzoeksinstituten en adviseurs.

Ook zijn 20 innovatieprojecten op het gebied van koolstofarme economie/energietransitie ondersteund via EFRO, INTERREG en diverse regionale investeringsagenda's gecombineerd met provinciale middelen.

Mobiliteit

De ontwikkeling naar elektrisch vervoer wordt bevorderd door een Europese aanbesteding uitgevoerd samen met Provincie Overijssel en Gelderse (24) en Overijsselse gemeenten(19) om te komen tot de brede uitrol van publieke laadinfra voor personen auto's.

Duurzame energieopwekking

Zon op bedrijfsdaken wordt bevorderd door vraag en aanbod bij elkaar te brengen. Daarvoor hebben we onder andere een zonneconferentie georganiseerd. Voor particulieren is het mogelijk om zich aan te sluiten bij een energiecoöperatie om op die manier betrokken te zijn bij het plaatsen van zonnepanelen.

Windenergie projecten zijn verder gebracht doordat we partijen ondersteunen in de ontwikkeling van windturbines. Deze inzet heeft onder andere geleid tot vaststelling van het inpassingsplan voor windpark Bijvanck, start van het inpassingsplan voor windpark in Zaltbommel, vaststelling door de gemeenten van bestemmingsplannen voor windparken Deil, Avri, Hattemerbroek, Koningspleij en Den Tol. De meest aansprekende resultaten in 2017 zijn de positieve Raad van State uitspraak voor windpark Deil, waardoor deze onherroepelijk is geworden. Dit leidt tot het grootste windpark in Gelderland met 11 windturbines. Hiermee werken we aan de provinciale opgave voor windenergie. Op dit moment is er voor 80,4 MW aan windturbines gerealiseerd. Voor 42,1 MW het bestemmingsplan onherroepelijk. Ook is voor 79,5 MW het bestemmingsplan vastgesteld maar is de onherroepelijke vaststelling in afwachting op procedures die bij de Raad van State nog in behandeling zijn. Tot slot is voor 40,8 MW de ruimtelijke procedure gestart. De taakstelling vanuit het Rijk voor het realiseren van 230,5 MW is nog steeds haalbaar. Hierbij zijn we wel afhankelijk van de uitkomsten van de Raad van State zittingen die nog moeten plaatsvinden.

Wind- en zonprojecten van energie coöperaties hebben de mogelijkheid om via een subsidieregeling de ontwikkelkosten voor te laten financieren waardoor het naar verwachting eenvoudiger wordt om projecten te realiseren.

Procesondersteuning en ondersteuning business cases

Het proces van het Gelders Energie Akkoord wordt ondersteund door het secretariaat. Dit secretariaat hebben we ook weer inhoudelijk en financieel ondersteund.

We hebben met de partners binnen het Gelders Energie Akkoord samen gewerkt aan het initiëren en realiseren van projecten. Hierbij ontstaan de initiatieven aan de tafels en zijn deze tafels betrokken bij de uitvoering.

De infrastructuur om bedrijven bij hun innovaties te ondersteunen is versterkt door onder andere Kiemt, Groeiversneller energie en EFRO.

Lees meer in de begroting 2017 over wat we voor het plandoel Een energieneutraal Gelderland wilden bereiken in 2017

Wat hebben we voor dit plandoel gedaan in 2017?

E-besparing & E-opwek; Inwoners, wijk van de toekomst

We hebben subsidies beschikbaar gesteld voor de voortzetting van lokale/regionale energieloketten en hebben hieraan voorwaarden gekoppeld voor professionalisering. Hier hebben 48 gemeenten/regio's gebruik van gemaakt.

Met 7 pioniers voor Wijken van de Toekomst werken we op basis van maatwerk afspraken over procesbegeleiding nauw samen. Het doel is om per wijk een transitieplan op te stellen. Het is tegelijkertijd een leertraject gericht op het delen van kennis en ervaringen en het oplossen van knelpunten.

Het Energieloket Gelderse VvE's is in opdracht van ons geopend. Dit loket adviseert VvE's die willen verduurzamen richting nul op de meter. In 2017 is de subsidieregeling Energiescans voor VvE's wegens succes voortgezet. In 2017 hebben we subsidie verstrekt aan 45 VvE's voor het uitvoeren van een scan.

Warmte

Er is een warmte regisseur aangesteld die werkzaam is in regio Arnhem-Nijmegen. Hierbij ligt de focus onder andere om de citydeal over warmte met cooperatie sector de hoogbouw Arnhem-zuid aansluiten op warmtenet te realiseren

De Versnellingsimpuls Energietransitie in de gebouwde omgeving (PS2017-771) is door uw Staten vastgesteld. Hiermee gaan we de komende jaren € 8 miljoen investeren in projecten gericht op verduurzaming van de bestaande woningvoorraad. Hierbij worden 5 speerpunten opgepakt om knelpunten op te lossen: procesontwikkeling, financiering, samenwerking en ruimte voor woningcorporaties, integrale aanpak, en een transparante en goed functionerende markt.

E-besparing & E-opwek; Bedrijven, bedrijven van de toekomst

De Gelderse aanpak Wortel en Stok is ontwikkeld in samenwerking met GEA tafel Energiebesparing bedrijven. Het gaat hierbij om de combinatie van het stimuleren van de bedrijven maar ook het toezicht en handhaven van niet bereidwillige bedrijven.

Voor het stimuleren van bedrijven zijn via de tafel pilots opgestart om te bepalen welk methodiek geschikt is om breed uit te voeren. Het gaat dan om: Wageningen werkt duurzaam, Dec-liemers, energieke regio (Cleantech, noord-veluwe en barneveld), MKB energy-check up/Doe-scan Berkelland, ESCO Metaalunie, MKB energie abonnement. Op basis van de ervaringen van de pilots hebben we een subsidieregeling opgesteld die bedrijfsverenigingen ondersteund bij het opzetten van projecten om energiemaatregelen uit te voeren in samenwerking met gemeente, omgevingsdienst en andere partijen.

Op basis van de eerste fase van het project in de gemeente Berkelland is besloten om deze op te schalen. Hierbij is vanuit het samenwerkingsverband Achterhoek Duurzaam Ondernemen een projectplan opgesteld waarbij de Gelderse aanpak van de Wortel en de Stok in 7 gemeenten in de Achterhoek wordt uitgevoerd. Hierbij wordt de Gelderse aanpak bekend gemaakt bij alle MKB's in de regio. Het gaat hier om een opschaling naar honderden bedrijven. Hierbij is de financiering nagenoeg gelijkelijk verdeeld tussen provincie, gemeenten en bedrijfsleven.

Mobiliteit

Het demonstratieproject Hergebruik batterijen uit elektrische voertuigen voor opslag energie is gestart. Verder is de verkenning Potentie verduurzamen van Last mile stedelijke distributie uitgevoerd in samenwerking met WUR en HAN. Deze projecten komen voort uit verschillende samenwerkingen. Er is een verkenning gestart naar verdere bevordering van de samenwerking waarbij het streven is om meer schaalgrootte te bereiken. De verwachting is dat dit zal uitmonden in een Uitvoeringsprogramma Duurzame mobiliteit.

De schaalvergroting elektrische mobiliteit is in uitvoering gegaan door het uitvoeren van een Europese aanbesteding Publieke laadinfrastructuur bij 24 Gelderse gemeenten. In samenwerking met provincie Overijssel (19 gemeenten). De gunning van deze opdracht is voorzien in het voorjaar 2018. In de aanbesteding is specifiek aandacht gevraagd voor de integratie van elektrisch vervoer met het elektriciteitsnet en voor de koppeling met lokaal opgewekte energie. Ook bieden wij deelnemende gemeenten aan om een strategische plankaart te laten maken. Deze kaart is bedoeld om gemeenten te helpen bij het kiezen van geschikte locaties voor laadpalen.

Duurzame opwek (grootschalig)

Wind

We werkten door aan de doelstelling van 230,5 MW windenergie in 2020. Wij ondersteunen de initiatieven van projectontwikkelaars, gemeenten en burgercoöperaties op proces- en projectniveau door inzet van ambtelijke uren, inhuur van externe deskundigen/ procesbegeleiders en het laten opstellen van benodigde onderzoeken, quick scans en 3D-modellen". In 2017 hebben we windlocaties in gemeente Oldebroek, Zutphen, Zaltbommel, Beuningen en Arnhem ondersteund door inhuur van externe deskundigen/procesbegeleiders. Daarnaast hebben we circa 35 gemeentes ondersteund door inzet van ambtelijke uren. Het betrof met name begeleiding op procesniveau en het verstrekken van informatie. Ook hebben we ontwikkelende partijen, zowel commercieel als burgercoöperaties geadviseerd over ons provinciale beleid en mogelijkheden voor realisatie van windenergie. Bovendien zijn er ambtelijke uren ingezet voor de inpassingsplannen voor windpark Bijvanck en Zaltbommel. In Beuningen wordt gewerkt aan een proces waarbij écht de inwoners van de vier kernen

aan zet zijn om te komen tot locaties voor windenergie (en grootschalige zonne-energie). Dit proces heeft in 2017 geleid tot kaarten waarop de bewoners hebben aangegeven waar de mogelijkheden zijn. Wij hebben dit ondersteund door het beschikbaar maken van procesbegeleiders. In 2018 moet een voorstel vanuit de bewoners richting de gemeenteraad gaan. Daarnaast hebben initiatiefnemers voor windenergie en grondeigenaren uitgesproken de uitkomsten van dit proces te zullen accepteren, waarbij tevens 50% van de windturbines ter beschikking komt aan een burgercoöperatie.

Zon

Het zonnepark De kwekerij is in 2017 geopend. Dit park is mede mogelijk gemaakt door een bijdrage vanuit de provincie.

In de regio Rijk van Nijmegen is dit voorjaar een dakenconferentie gehouden waarin zowel installateurs als eigenaars van bedrijfsdaken gekoppeld zijn. Resultaat tot nu toe is 3 nieuwe lokale samenwerkingsverbanden met betrekking tot grootschalige zonne-energie en een vooruitzicht van circa 2500 zonnepanelen in de opdrachtportefeuille van lokale installateurs. Rijk van Nijmegen is bezig met een vervolg hierop. In de Achterhoek ondersteunen wij in dit kader het project Zonnige Bedrijfsdaken Achterhoek met als doel om ook daar meer grote daken te voorzien van zonnepanelen. Dit traject loopt geheel 2018.

We hebben burgers betrokken bij collectieve zonnedaken via de provinciale participatiesubsidie. Deze regeling bestaat als sinds 2013. In 2017 heeft dit als resultaat opgeleverd dat er 8 projecten zijn ondersteund, gezamenlijk goed voor bijna 5.000 zonnepanelen met een deelname door bijna 500 participanten.

Voor de regio Achterhoek kan Zon Op Erf een wezenlijke bijdrage gaan leveren aan de energietransitie met een potentie die goed is voor het elektriciteitsverbruik van circa 170.000 gezinnen. Daarnaast kan Zon Op Erf kan een bijdrage leveren aan het voorkomen van verrommeling van het platteland doordat vrijkomende oudere agrarische opstallen met asbest worden gesaneerd en gesloopt. De vervolgens te realiseren zonneparken worden ruimtelijk verantwoord ingepast in het landschap. Na uitgebreide haalbaarheidsstudies in 2017 is gebleken dat uitvoering van het project kansrijk is, maar nadere praktijkverkenning van de studies gewenst is in vijf demonstratie-erven en een kenniscentrum. De vijf erven zijn nu geselecteerd en de besluitvorming zal in 2018 plaatsvinden voor bijdragen voor financiering door Achterhoekse de gemeenten, agrariërs en provincie. Uitvoering van de aanleg van de erven is gepland in 2018 en 2019.

Voor het onderzoeken van de kansen voor Geothermie is er overeenstemming met het ministerie van Economische Zaken bereikt over seismisch onderzoek naar ultradiepe bodem ter plaatse van de papierfabriek Parenco in Oosterbeek en bij UMC-Radbout te Nijmegen.

Biomassa

Aan de Tafel Biomassa zijn de partijen tot een overeenstemming gekomen over de te stimuleren activiteiten en projecten. Deze overeenstemming betreft:

- de deelnemers aan de tafel zullen de strikte duurzaamheidseisen (NTA8080) hanteren voor de energieprojecten uit biomassa, ten behoeve van het garanderen van duurzame winning en gebruik van biomassa
- naast bio-energie zullen de deelnemers aan de Tafel zich ook inzetten voor verwaarding van biomassa: hoogwaardige toepassing van reststoffen uit de bos- en landbouw en agro-industrie.

Procesondersteuning van biomassaprojecten.

- op verzoek hebben we bedrijven ondersteund in het proces van het realiseren van biomassaprojecten. Dit omdat in de complexe omgeving van vergunningen en processen en maatschappelijke weerstand het lastig is om tot realisatie te komen. Dan gaat het bijvoorbeeld om het helpen met contacten bij het Rijk, gemeenten en omgevingsdiensten. Maar soms ook om de verbinding te zoeken met de provinciale organisatie.

Voorbeeldige overheid

Er is voor de Gelderse gemeenten een handreiking opgesteld voor het verduurzamen van maatschappelijk vastgoed aan de tafel Voorbeeldige overheid. Deze handreiking is gepresenteerd aan de Gelderse gemeenten tijdens een GEA-bijeenkomst. De handreiking is ook actief via het netwerk van het GEA verspreid.

Met de Koninklijke Nederlandse Voetbalbond (KNVB), Koninklijke Nederlandse Hockeybond (KNHB), Koninklijke Nederlandse Lawn Tennis Bond (KNLTB) en de provincies Zuid-holland en Overijssel is de groene club geïnitieerd. Hierbij worden sportclubs ondersteund in het verduurzamen van hun accommodaties. De eerste 30 clubs (10 per provincie) zijn van start gegaan met energiescans en het opstellen van een lijst met te nemen energiemaatregelen.

Als organisatie maken we ook stappen en slagen we erin om energiebesparing onderdeel te laten zijn van de dagelijks werkzaamheden. Voor verder toelichting zie de bedrijfsvoeringsparagraaf.

Procesondersteuning en ondersteuning business cases

We houden de “infrastructuur” in stand voor bedrijven bij hun innovaties op het gebied van cleantech en energie- en milieutechnologie en biobased economy (EMT):

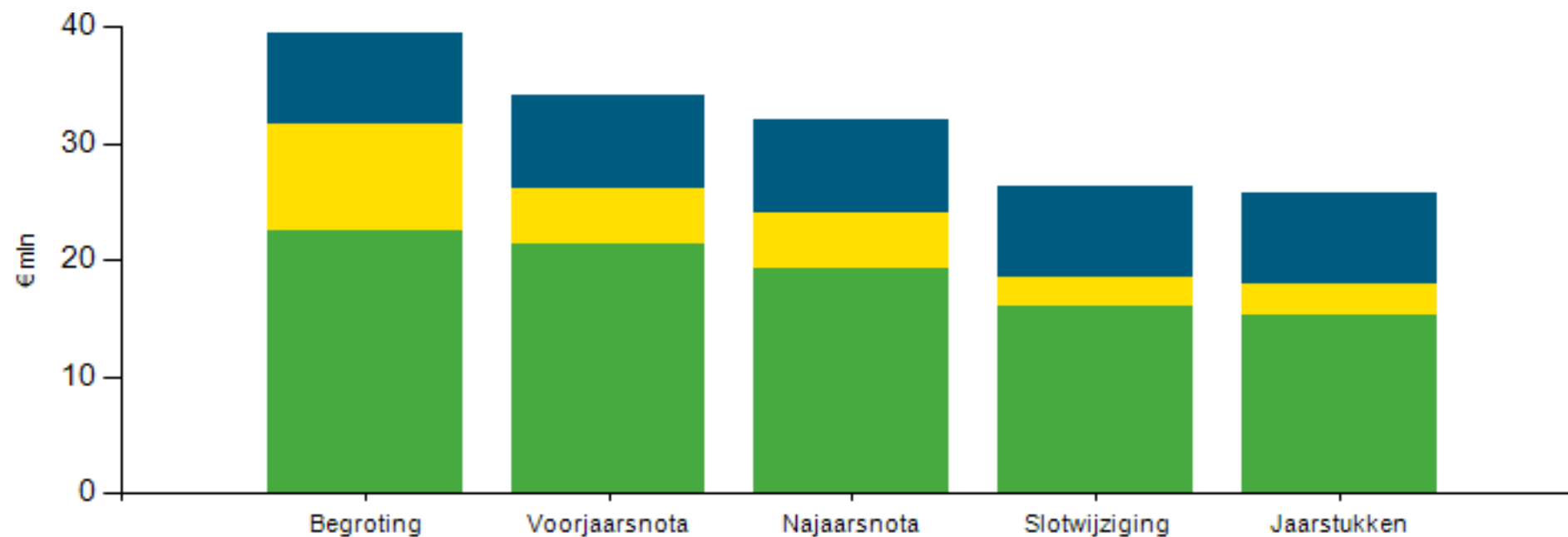
- projecten op het gebied van innovatie kunnen ondersteuning krijgen via Kiemt. Onze financiële steun aan die organisatie loopt tot en met 2019. We overleggen met Kiemt over hun toekomst na 2019, over jaarplannen, manieren van samenwerken zoals bijvoorbeeld begeleiding van bedrijven, organiseren van de jaarlijkse Greentechweek en clustering van innovatieve bedrijven op thema's zoals zon en waterstof, toeleiding naar provinciale subsidiekanalen en betrokkenheid bij GEA. Kiemt focust haar activiteiten op

energietransitie en circulaire economie

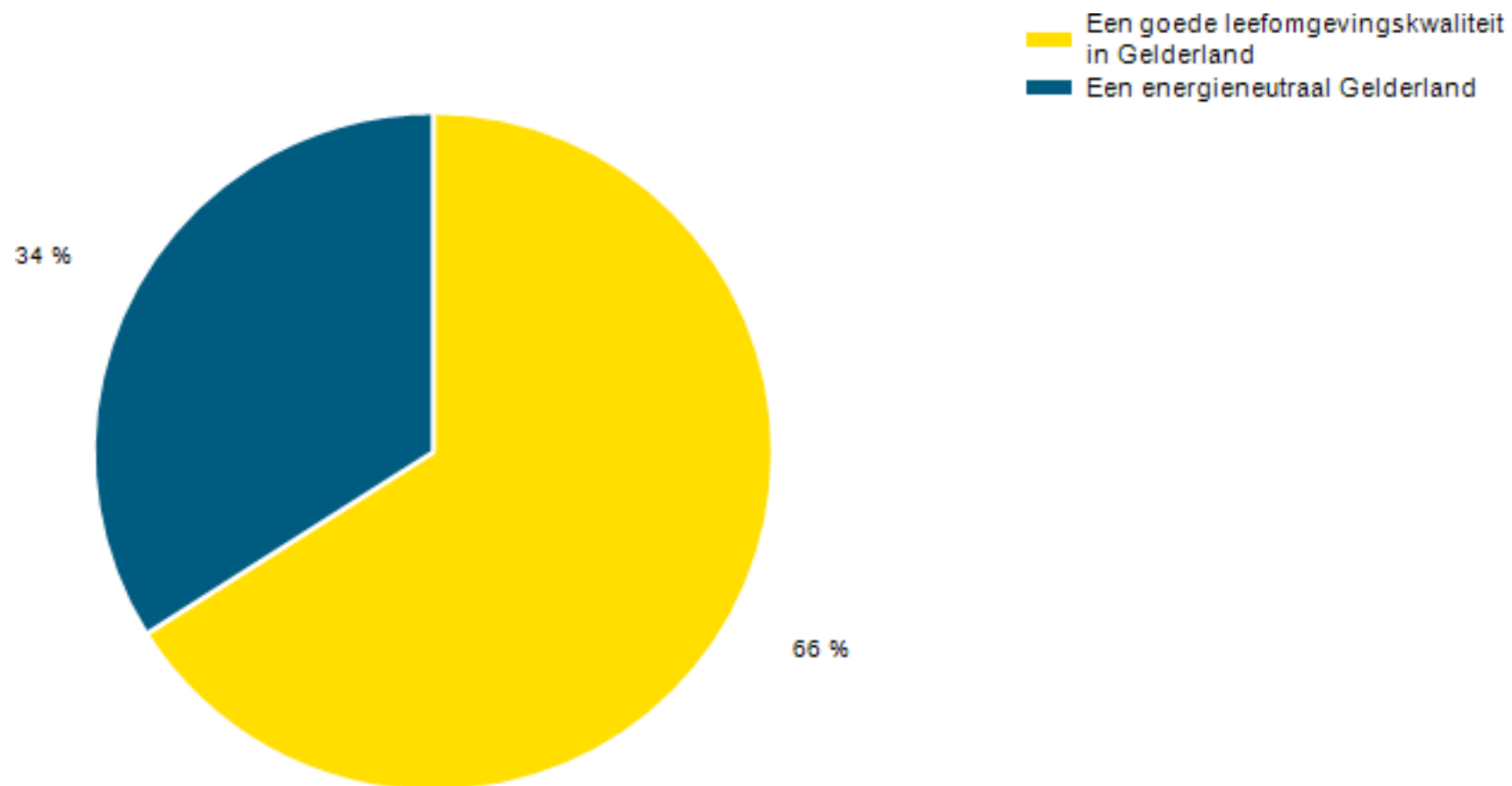
- OostNL, units businessondersteuning (voorheen Ontwikkeling en Innovatie) en Capital (voorheen PPM Oost), begeleidt en financiert ontwikkelingen. Er was regelmatig overleg over jaarplan, activiteiten, bestedingen en voortgang:
 - ter ondersteuning van initiatieven op het gebied van duurzame energie hebben we de Groeiversneller energie ingericht waarbij kansrijke energieprojecten met behulp van OostNL professionele ondersteuning krijgen en een stap kunnen maken in hun ontwikkeling. Onderdeel hiervan is ook de Kennisvoucher
 - verder is er nog het IEG-fonds ter ondersteuning business cases in energiebesparing en opwek hernieuwbare energie
 - we zijn samen met OostNL een onderzoek gestart naar mogelijkheden van inzet middelen via een breder duurzaamheidsfonds en garantiestellingen
- na eerste subsidie aan Clean Mobility Centre (CMC), begin 2017, zijn we in overleg voor vervolgfianciering en daarbij bijbehorende plannen. Aandachtspunt is verbinding met met name HAN en studenten
- de openstellingen voor OP Oost 2014-2020 zijn regelmatig door ons getoetst aan de actualiteit en, waar mogelijk binnen de kaders, aangepast. De regeling loopt tot en met 2020
- we namen actie op onderwerpen die van belang kunnen zijn voor energietransitie in brede zin en mogelijk voor andere provinciale thema's zoals het potentieonderzoek waterstof en slim(mer) benutten van energienetten. In beide gevallen zijn partijen zoals netbeheerder Alliander en adviesbureau DNVGL betrokken
- voor waterstof hebben we waterstofbijeenkomsten georganiseerd met bedrijven en kennisinstellingen vanuit GEA en Kiemt. Waterstof heeft nu ook de interesse van Economic Board Arnhem-Nijmegen. We zijn ook betrokken bij de landelijke routekaart waterstof en leveren daar onze regionale informatie. Ook zijn we vanuit het EU-project H2-nodes bezig geweest met de realisatie van tankstation in Arnhem. Ook hebben we voorbereidingen getroffen voor een subsidieregeling voor waterstofvoertuigen samen met Arnhem en hebben we opdracht gegeven aan bureau Infram om de potentie voor Gelderland in beeld te brengen
- het onderzoek naar slim(mer) benutten van energienetten komt ook voort uit de GEA-tafel Energiesysteemintegratie. Het kan worden gezien als de Gelderse uitwerking en tevens verbeterde versie van een initiatief uit het landelijk energieakkoord
- we hebben de Vereniging Energie Coöperaties Gelderland (VECG) ondersteund om te komen tot meer professionele energiecoöperaties in elke gemeente.
- ook hebben we het duurzaamheidsplatform Bommelerwaard gefaciliteerd zodat dit zich verder heeft kunnen ontwikkelen
- als het gaat om de regionale samenwerking hebben we samen met de regio's verkend op welke wijze de energietransitie op regionaal niveau kan worden uitgewerkt.

Wat heeft dit plandoel gekost in 2017?

Bedragen * € 1000	Primaire begroting	Begroting na wijziging	Realisatie	Verschil
Een energieneutraal Gelderland	20.491	8.998	8.657	341

Bedragen in € mln		Begroting	Voorjaarsnota	Najaarsnota	Slotwijziging	Jaarstukken
■	Algemene middelen	7,9	8,0	8,0	7,8	7,8
■	Bijdrage derden	9,0	4,7	4,7	2,5	2,8
■	Reserve	22,6	21,3	19,2	16,0	15,2

Bedragen * € 1.000					
Wat heeft deze kerntaak gekost	Begroting 2017 voor wijziging	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Verschil	Voordeel (V) / Nadeel (N)
(Lasten - Baten)					
Lasten	39.451	26.365	25.780	584	V
Baten	13.160	6.700	9.660	2.960	V
Saldo (Lasten - Baten)	26.291	19.664	16.121	3.544	

Reserves (Dotaties - Onttrekkingen)					
Dotaties	11.626	16.563	19.261	2.698	N
Onttrekkingen	23.735	23.939	23.116	824	N
Saldo Reserves (Dotaties - Onttrekkingen)	-12.109	-7.376	-3.854	3.522	

Saldo kerntaak				22	V
-----------------------	--	--	--	-----------	----------